

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET NORRA BÅSANE LÄNSSTYRELSEN I ÄLVSBORGS LÄN. 1981

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. ALLMÄN BESKRIVNING
 - 1.1 Data
 - 1.2 Bakgrund
 - 1.3 Området på 1800-talet
 - 1.4 Topografi
 - 1.5 Geologi
 - 1.6 Vegetation
 - 1.7 Vägar
 - 1.8 Naturvårdsförvaltning
2. FÖRESKRIFTER FÖR NATURRESERVATET
3. DISPOSITIONS- OCH SKÖTSELPLAN
 - 3.1 Allmänna mål och anvisningar för områdets skötsel
 - 3.2 Detaljbeskrivning och detaljåtgärder
 - 3.3 Skötselkostnader
- 3.4 LITTERATURFÖRTECKNING

BILAGOR

- I Berggrund (karta)
- II Skötselområden (karta)

1. ALLMÄN BESKRIVNING

1.1 Data

Reservatets benämning: Naturreservatet Norra Båsane
Kommun: Mellerud
Socken: Dalskog
Fastigheter: Delar av fastigheterna Båsane 1:9, 1:40 och 2:7
Kartor: Ekonomiska kartan i skala 1:10 000 09149 (9B 4j) Topografiska kartan i skala 1:50 000 9B Dals Ed SO. Orienteringskarta i skala 1:25 000, "Karta över Dalskog" upprättad 1968 av orienteringsklubben Kroppefjäll
Läge: 5 km norr om Dalskog
Areal: Omkring 16 ha

Naturvårdsförvaltare: Skogsvårdsstyrelsen
Reservatets syfte: Att bevara ett område med unik mossflora

1.2 Bakgrund

Amatörbotanisterna Sixten och Carl Bergström från Bäckefors undersökte under ett trettiotal år (ca 1910-1940) floran i Bäcke socken och närbelägna områden i Dalsland. Sixten Bergström var särskilt intresserad av mossor och han efterlämnade en mycket stor Dalslandssamling. En släkting sammanställde senare mossfynden till en "Förteckning över mossor, funna på Dalsland". I brödernas efterlämnade anteckningar finns bl a ett utkast till en flora över Bäcke socken samt en förteckning över mossorna i Norra Båsane, Dalskogs socken.

Sixten Bergström ger i ett handskrivet manuskript följande, tyvärr oavslutade, beskrivning av lokalen vid Norra Båsane,

"Om man från Dalskog stationssamhälle följer den norrut gående knaggliga byvägen kommer man efter ca 1/2 timmes promenad till det av skogar på alla sidor omgivna hemmanet Norra Båsane, I Lignells beskrivning över Dalskog socken, tryckt 1814, angives detta till 1/2 mtl innefattande 12 tunnland åker, 81 tunnland äng. Om skogsarealen nämnes intet. I samma arbete egnar Lignell fyra rader åt växtriket, Han skriver "I växtriket har man inte upptäckt något sällsynt, dock är troligt att de, i vetenskaplig afsigt obesökte skogarne, gömma någon dold skatt åt naturforskaren". Det skulle dröja i över 100 år innan denna profetia gick i uppfyllelse men då blev det också en hel skattkammare. Det befanns att lokalen vid Norra Båsane kunna göra anspråk på att vara Dalsland bästa, särskilt i bryologiskt avseende, Vad associationerna beträffar torde man ha svårt för att finna någon motsvarighet till densamma någonstans, så sammanblandade som de nordliga och sydliga arterna här förekomma, Ett första besök på platsen ägde rum 18/5 18. Då medföljde vännen P A Larsson i Öjersbyn och min broder C A Bergström, Vi undersökte då en bit av bäcken från Båsetjärn i närheten av en gammal skvaltkvarn och konstaterade den å kalktrakter vanliga vegetationen, Säkerligen hade trakten fått vara ifred för ytterligare påhälsningar från vår sida kanske för alltid om icke ett sammanträffande med dr Granlund givit anledning till ett förnyat besök, Han meddelade mig att han vid torvmosseundersökningarna funnit *Cladium mariscus* (gotlandsag, not 1977) vid Stutedalstjärn i N Båsane, Detta fynd gjorde trakten ånyo aktuell, Den 24/9 22 företog jag ensam en exkursion till trakten igen. Det var tydligen i sista stunden det året ty på morgonen voro skogsmyrarna halvfrusna, Det blev dock varmt fram på dagen som nästan i sin helhet ägnades åt mossundersökningar av Stutedaltjärnets mestadels sumpiga stränder där de väntade kalkkrävande mossorna dock voro fåtaligt representerade trots det rikliga bestånd av *Cladium mariscus* som kringväxte tjärnets norra ände, Det syntes dock som om denna art inte trivdes synnerligen väl här när den var steril samt låg, På jord å en liten strandklippa gjordes slutligen ett intressant fynd - *Campylopus flexuosus* med frukt, För övrigt voro *Tomentypnum nitens*, *Sphagnum warnstorffii*, *Blindia acuta* och *Riccardia multifida* det enda nämnvärda, Av fanerogamer syntes bl a och *Scheuchzeria palustris* i myren söder om tjärnet. Då höstkvällen sedan började göra sig märkbar övergavs det ödsliga tjärnet där dimmorna började taga överhanden och jag begagnade den korta stund som återstod till mer granskning av bäcken från Båsetjärnet, men denna gång norr om den förut nämnda skvaltkvarnen, I kvälldunklet skymtade jag då norrut vid bäckens vänstra strand mäktiga tvärt stupande, starkt förvittrade bergväggar som likt en mur följde bäckens lopp så långt man kunde med bäcken följa det. Jag

förstod att jag framför mig hade det förlovade bryologiska landet, men nu föll höstmörkret som en fäll ned över den tysta trakten där endast bäckens porlande lät sig höra. Det var slut på denna dag och exkursionerna detta år. Jag hade sett en skymt av Dalslands Skurugata men det skulle dröja till midsommardagen 1923 innan jag kunde exploatera dess skatter.

När denna dag en gång randades hade jag nöjet ha vännen Larsson med, Det var med ganska högt ställda förväntningar vi i det vackra sommarvädret förflyttade oss till vårt blivande verksamhetsfält, Det visade sig snart nog intressant, ty på en liten bergknalle invid bäcken fann Larsson genast *Anomobryum filiforme* sparsamt insprängd i tuvor av *Tortella tortuosa*. Efter att ha övergått bäcken voro vi då vid foten av den lodräta bergvägg som sedan visade sig troget följa bäckens lopp ett par km norrut. Den bestod i början av förklyftad gnejs och vegetationen visade föga spår av kalk, Här dominerade diverse *Cynodontium*-arter, *Blindia acuta*, *Diphyscium foliosum*, *Diplophyllum albicans* och *Scapania compacta*, Men situationen ändrade sig allt efter vi avancerade framåt. Fastän bergväggen mestadels hade samma höjd och lutning syntes den utgöra en geologisk provkarta av mycket egenartad natur, Den ena formationen efter den andra uppträdde, försvann och återkom igen, än gnejs, än kisel, än kalkbreccia, möjligen diorit och chloritinblandad konglomerat. Ett verkligt studiefält för en geolog. De mest hisnande formationerna uppträder. Inom kalkområdet var det vanligt att det yttre kiselhaltiga skiktet

(Nomenklaturen ändrad 1977)

Bergström besökte senare lokalen ett flertal gånger, ofta tillsammans med P A Larsson, häradsdomare och mosskännare som så småningom blev hedersdoktor. Exkursioner gjordes också under arens lopp med bryologerna dr Carl Jensen och dr Herman Persson.

1.3 Området på 1800-talet

På storskiftes- och lagaskifteskartor från 1820-50 tycks St Stutedalstjärnet ha ungefär samma storlek som idag. Hela myrområdet vid L Stutedalstjärnet upptas däremot av en stor sjö kallad Landbolskärnet, Den ekonomiska kartan 1895 visar att Landbolskärnet vid denna tid, helt försvunnit och ersatts av myrmark. Sixten Bergström omnämner i sin beskrivning från omkring 1920 (se föregående avsnitt) endast en sjö, som han kallar Stutedalstjärnet.

Orsaken till L Stutedalstjärnets (Landbolskärnets) större storlek i början och mitten av 1800-talet var troligtvis den kvarn som fanns i utloppsbäcken. Genom kvarnfördämningen dämades maderna upp och en mycket grund sjö skapades (muntlig uppgift av Alfred Jansson, Tångebo februari 1977), Då kvarndämnet senare rasade försvann sjön. L Stutedalstjärnet har bildats relativt nyligen, förmodligen genom att utloppsbäcken successivt grundats upp.

I beskrivningen till skifteskartorna nämns att tjärnarna omges av ljungväxta berg och bergbunden mark. På kartorna finns i bäcken som rinner från Båsetjärn (förr kallad Hökedalskärnet) en kvarn markerad sydost om St Stutedalstjärnet. Rester av denna kan ses än idag.

Källor: Dalskogs socken akt nr 3 1820, nr 4 1820, nr 23 1841, nr 64 1854. Lantmäterikontoret, Vänersborg.

1.4 Topografi

Området är beläget omkring 175 meter över havet. Det är utsträckt i nord-sydlig riktning och har en längd av ca 1000 meter. Bredden är som mest (vid St Stutedalstjärnet) 300 meter, Ytan uppgår till omkring 16 hektar.

Den norra delen domineras av en vertikal, mot öster vettande bergbrant. Brantens höjd uppgår till mellan 10 och 15 meter. Vid bergväggens fot ligger en del rasmaterial. Väster om branten vidtar en liten högplatå. Några meter öster om bergväggen rinner en bäck. På bäckens östsida finns en svag bergsluttning.

I öster är två små tjärnar belägna. Avståndet mellan dem är 125 meter, St Stutedalstjärnet i norr är omkring ett hektar stort och L Stutedalstjärnet i söder omkring ett halvt hektar. L Stutedalstjärnet omges helt av torvmark och kan betecknas som myrgöl.

Mellan bäckravinen och tjärnarna finns en liten berggrygg.

En stig går i nordost-sydvästlig riktning genom reservatet. En spång finns över bäcken.

1.5 Geologi

Berggrunden i området tillhör Dalformationen, en bergartsserie i det yngre urberget. I Dalformationen ingår såväl sedimentära som vulkaniska bergarter. Dalformationens tektonik och morfologi är utomordentligt komplicerad och kan trots ett flertal undersökningar i området ej anses vara klarlagd.

Vid Norra Båsane förekommer följande bergarter från väster till öster: granit, konglomerat, kvartsitsandsten, lerskiffer, kalklerskiffer och ånyo kvartsitsandsten. Tidigare har uppgivits att gränsen mellan lerskiffer och kalklerskiffer skulle vara ett överskjutningsplan. Den västerut belägna graniten skulle då bilda en stor överskjutningsskålla. Nyare undersökningar har dock visat att det vid Norra Båsane ej förekommer någon överskjutning. Närmare Dalskog är däremot överskjutningar en realitet (Ba Lundberg SGU, muntl. medd.). Den markerade västsidan av bäckravinen är troligen en liten förkastning. I den tvärbranta bergväggen som utgörs av kvartsitsandsten sitter stora skifferplattor fästade. Vid foten av branten finns lerskiffer i fast klyft.

Berggrunden finns redovisad på karta, bilaga 1,

Berggrunden har utan tvivel stor del i mossflorans sammansättning. Det stora antalet kalkkrävande arter indikerar hög näringsrikedom. Såväl kvartsitsandsten som lerskiffer har bitvis hög kalkhalt. Den största mängden kalk är dock troligen bildad genom utlösning ur kalkfyllda sprickor i berggrunden. En annan viktig faktor är det vatten som ständigt sipprar nedför bergväggen och som löser ut närsalter.

1.6 Vegetation

ALLMÄNT

Utmed bäcken växer en smal, luckig bård med gran, al och björk. Den nord-sydliga högplatån i områdets mitt kläds av hållmarkstallskog. I söder skedde avverkning vid mitten av 60-talet och i denna del finns plantskog med tall. Granskog förekommer enbart på en liten yta i en sluttning i reservatets sydöstra hörn. I kärret mellan tjärnarna växer sumpskog som domineras av tall, gran och björk. Avverkning har nyligen skett kring reservatet. Hyggesmark finns även inom reservatet, öster om bäcken och väster om tjärnarna.

Bland högre växter kan nämnas brunag (*Rhynchospora fusca*), myggblomster (*Hammarbya paludosa*) och gotlandsag (*Cladium mariscus*) vid tjärnarna samt murruta (*Asplenium rutamuraria*) på bergväggen.

MOSSFLORAN

Artrikedom

Mossfloran i området rymmer över 300 arter, flera av dem är mycket sällsynta överlag, medan några är utposter av nordliga, västliga eller sydliga arter.

Anmärkningsvärt i sig är det stora artantalet inom en så ringa areal. Som jämförelse kan nämnas de mycket större områdena Garphyttan (109 ha) och Håöja (500 ha) med 290 respektive 276 arter. Dessa båda områden ligger i samma naturgeografiska zon och region som Norra Båsane.

Sällsynta arter

Bergströms mossförteckning rymmer ett stort antal ovanliga arter. Flertalet av dessa har återfunnits av Tomas Hallingbäck, som undersökte området åren 1975-80. Han fann dessutom flera nya.

De mest intressanta arterna omtalas nedan.

Amblystegiella jungermannioides: Är sällsynt i södra och mellersta Sverige medan den är tämligen allmän i de kalkrika delarna av fjällen.

Anomobryum filiforme: Har nordlig utbredning i Sverige och är mindre allmän i landets södra del. Ej återfunnen.

Barbula cylindrica (*B. vinealis* var *cylindrica*): Arten är sydlig och har i inlandet sin nordgräns i Närke.

Campylopus flexuosus: Har västlig utbredning i Sverige. Saknas helt i Svealand och Norrland. Har i området påträffats med frukter, vilket i Sverige är ovanligt.

Cirriphyllum tenuinerve: Är tämligen allmän i Mellansveriges kalktrakter, i övrigt sällsynt.

Cynodontium jeneri: Denna Dicranace är sällsynt i hela Holarktis, i Sverige endast påträffad

i ett fåtal landskap.

Cyrtomnium hymenophylloides: Är tämligen allmän i fjällen. Växtplatsen vid Norra Båsane är Sveriges sydligaste. Förutom på en annan lokal i Dalsland, finns arten som sydligast i Dalarna.

Gyroweisia tenuis: Mycket sällsynt i Sverige där den, förutom på denna lokal, enbart påträffats på enstaka platser i Skåne samt på Öland och Gotland. Ej återfunnen.

Haplomitrium hookeri: Känd från ett fåtal lokaler i Sverige.

Heterocladium dimorphum: Är vanligast i norra Sverige, sällsynt i Västsverige.

Hymenostylium recurvirostre: Vanlig i Nordsverige, sällsynt i söder.

Mnium orthorrhynchum: Har i Götaland endast påträffats i Dalsland och Östergötland.

Orthothecium rufescens: Är en fjällart som i Götaland endast påträffats i Dalsland och på Gotland.

O. intricatum: Fjällart som är mindre allmän i Sydsverige.

Scapania apiculata: Arten som är mycket oansenlig till storlek och lätt att förbise är endast funnen ett fåtal gånger i Sverige från Småland norrut till Ångermanland.

Rhabdoweisia denticulata: Är i Sverige sällsynt utom i norra Halland och södra Bohuslän där den är tämligen allmän.

Seligeria brevifolia: Denna fyndplats var den första i Sverige. Senare har arten påträffats i Jämtland samt i Lycksele och Torne lappmarker.

S donniana: Är vanligare än föregående men ändå sällsynt.

1.7 Vägar

Den enskilda vägen 1721 som går mellan Dalskog och Tångebyn, passerar 50 m öster om reservatet, Statsbidrag utgår för vägens underhåll, För vägen svarar Dalskog-Båsane-Tångebyns vägsamfällighet som bildades den 8 november 1961.

1.8 Naturvårdsförvaltning

1. Skogsvårdsstyrelsen är naturvårdsförvaltare,
2. Ansvar för naturreservatets skötsel och tillsyn åvilar naturvårdsförvaltaren.
3. Naturvårdsförvaltaren skall kontinuerligt samråda med länsstyrelsen och markägarna.

Planen är efter hörande av naturvårdsverket fastställd av länsstyrelsen. Åtgärder som ej berörs

i skötselplanen eller är i strid mot denna, liksom ändringar i planen, måste underställas nämnda instanser.

2. FÖRESKRIFTER FÖR NATURRESERVATET

Se länsstyrelsens beslut om naturreservat.

3. DISPOSITIONS- OCH SKÖTSELPLAN

3.1 Allmänna mål och anvisningar för reservatets skötsel

Mål

Syftet med vården av reservatet skall vara att bevara den unika mossfloran.

Skogsmarken

Användning av kemiska bekämpningsmedel och växtnäringsämnen är förbjuden i reservatet. I de delar av reservatet där någon form av skogsbruk är tillåten skall i samband med arbeten tillses att markskador ej uppstår - bl a bör marken vara tillräckligt djupt tjälad i samband med transporter.

För bäckdalen i öster (ingår i skötselområde 5) skall målet vara att bibehålla det skogsbevuxna tillståndet. Området mellan bäcken och branten skall därvid åtminstone tills vidare lämnas för fri utveckling; uttag av enstaka angripna träd torde dock kunna tillåtas efter samråd med länsstyrelsen. Kalhygget längs bäckens östsida och i norra delen av skötselområde 5 bör skötas enligt normala skogsvårdsprinciper, dock skall lövröjning ej utföras intill bäcken. Målet skall vara att åstadkomma en skogssidå, med fr a löv, även längs bäckens östsida.

Ovan bergbranten och mot St Stutedalstjärnet (skötselområde 1) skall en zon med tallskog behållas. Uttag av enstaka träd eller trädgrupper kan eventuellt ske efter samråd med naturvårdsförvaltaren. Därvid tas också ställning till om åtgärder för tallföryngring är lämpliga.

Inom skötselområde 4 skall ett slutet trädskikt eftersträvas. För närvarande dominerar gran här, men även tall och löv förekommer, Uttag av enstaka träd eller små trädgrupper får göras efter samråd med naturvårdsförvaltaren.

Hyggen och ungskog i reservatet (fr a skötselområdena 2 och 6) sköts genom röjning och gallring med normal naturvårdshänsyn. Vid slutavverkning skall samråd ske med länsstyrelsen; härvid skall bl a eftersträvas en begränsning av hyggesytans storlek samt en buffertzon med skog mot sjöarna.

Stigen

Stigen mellan reservatets östgräns och tjärnarna i väster bör hållas öppen. Spången över bäcken skall underhållas. Vid behov skall markstädning och rensning ske längs stigen.

Vägar

Naturreservatet bör delta i skötseln av den enskilda vägen 1721. Naturvårdsförvaltaren svarar för de erforderliga kontakterna med Dalskog-Båsane-Tångebyns vägsamfällighet.

Gränsmarkering

Naturreservatets gränser skall utmärkas enligt statens naturvårdsverks anvisningar.

Upplysningsskylt

En upplysningsskylt uppsättes vid plats som anges i bilaga II.

Tillsyn

Naturvårdsförvaltaren skall tillse att reservatet får erforderlig tillsyn.

3.2 Detaljbeskrivning och detaljåtgärder

Skötselområde 1

Beskrivning: Tallskog

Mål: En buffertzona med tallskog mot branten i öster och mot St Stutedalstjärnet

Åtgärder: Vid behov uttag av enstaka tallar eller grupper av tallar (se 3.1)

Skötselområde 2

Beskrivning: Ung plantskog med tall

Mål: Tallskog

Åtgärder: Skogsvård enligt 3.1

Skötselområde 3

Beskrivning: St och L Stutedalstjärnet, omgivna av myr- mark och sumpskog

Mål: Fri utveckling

Åtgärder: -

Skötselområde 4

Beskrivning: Granskog i östsluttning, mycket rik på kalkkrävande massor

Mål: Skogsbevuxet område med om möjligt slutet trädskikt

Åtgärd: Vid behov uttag av enskilda träd eller trädgrupper

Skötselområde 5

Beskrivning: Bäckravin, Längs bäckens västsida löper en brant bergvägg med mycket rik mossflora. Kalhyggen öster om bäcken och längst i norr. I söder är bäcken spångad.

Mål: Skogsbärande dalgång

Åtgärder: Hyggena sköts enligt 3.1. Spången över bäcken underhålls. Informationstavla sätts upp vid spången.

Skötselområde 6

Beskrivning: Hyggesmark

Mål: Skogsbärande mark

Åtgärder:

Skogsvård enligt 3.1

3.3 Skötselkostnader

Kostnaderna för reservatets skötsel torde under de närmaste fem åren inskränka sig till utgifter i samband med administration, utmärkning, skyltning och tillsyn. Dessutom kan vissa skogsvårdande åtgärder bli aktuella att utföra för naturvårdsförvaltaren.

4. LITTERATURFÖRTECKNING

Arnell, S 1956, Illustrated mossflora of Fennoscandia I Hepaticae. Lund,
Heybroek, P. 1950. The geology of the Dalskog Dals Rostock region, Dalsland. Sweden.
Heybroek, P & Zwart, H J. 1949. Geol. Fören. Förhandl. Bd 71 H.3. The overthrusts between
Teåkerslön and Marsjön, Dalsland, Stockholm,
Nyholm, E, 1954-69. Illustrated mossflora of Fennoscandia II. Musci, Lund.